

ARENGUKOOSTÖÖ JA HUMANITAARABI PROGRAMM 2021-2024

Sisukord

1. Programmi esileht.....	1
2. Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve	2
2.1 Programmi eesmärk.....	2
2.2 Programmi mõõdikud.....	2
2.3 Programmi eelarve.....	2
3. Olukorra lühianalüüs	2
3.1 Valdkonda mõjutavad tulevikusuundumused.....	2
3.2 Olukorra kaardistus	3
3.3 Hinnang seniste tegevuste tulemuslikkusele	4
4. Meetmed, tegevused ja teenused	4
4.1 MEEDE 1: Arengukoostöö ja humanitaarabi	4
4.1.1 PROGRAMMI 1. TEGEVUS: Arengukoostöö poliitika kujundamine, elluviimine ja seire	6
4.1.2 PROGRAMMI 2. TEGEVUS: Humanitaarabi poliitika kujundamine, elluviimine ja seire	9
5. Programmi juhtimiskorraldus	11
LISAD	12
LISA 1. Prioriteetsed partnerriigid ja koostöö.....	13
LISA 2. Lisainformatsioon arengukoostöö ja humanitaarabi kohta	14

1. Programmi esileht

Tulemusvaldkond	VÄLISPOLIITIKA
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade, Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatus kindlustatus rahvusvahelistes suhetes; heaolu kasv Eestis ning eestlaskonna huvide kaitse võõrsil; Eesti kasvav panus üleilmsesse kestlikku arengusse.
Valdkonna arengukava	Välispoliitika arengukava 2030
Programmi nimi	ARENGUKOOSTÖÖ JA HUMANITAARABI PROGRAMM (edaspidi AKHA programm)
Programmi eesmärk	Eesti panus globaalsesse julgeolekusse ja kestlikku arengusse on kasvanud, sh arengukoostöö ja humanitaarabi mõju ning tõhusus on laienenud.
Programmi periood	4 aastat (2021-2024)
Peavastutaja	Välisministeerium koos Eesti Vabariigi välisesindustega
Koostööpartnerid programmi elluviimisel	Arengukoostööd ja humanitaarabi kavandatakse ning viiakse ellu koostöös teiste ministeeriumide (HTM, JUM, KAM, KEM, KUM, MEM, MKM, RM, SIM, SOM), Riigikantselei, omavalitsusüksuste, kodanikuühiskonna ja erasektori esindajatega ning rahvusvaheliste partneritega.
Sisu lühikokkuvõte	<p>AKHA programm on aluseks 2021-2024 valdkonna eesmärkide ja tegevuste kavandamiseks ning elluviimiseks. Programmi eesmärgiks on suurendada Eesti panust globaalsesse julgeolekusse ja kestlikku arengusse, sh edendada arengukoostöö ja humanitaarabi mõju ning tõhusust.</p> <p>Programmiga soovitakse mõjutada järgmisi põhinäitajaid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Võetud rahvusvaheliste kohustuste täitmine arengukoostöö valdkonnas (0,33% RKTst). - Arengukoostöö ja humanitaarabi mõju kasv. - Partnerriikide areng. - Eesti elanike toetus arengukoostööle. - Eesti esindatus maailmas kasvab.

2. Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

2.1 Programmi eesmärk

Eesti panus globaalsesse julgeolekusse ja kestlikku arengusse on kasvanud, sh arengukoostöö ja humanitaarabi mõju ning tõhusus on laienenud.

Eesti arengukoostöö juhtmõte on kujundada Eestist omanäoline, rahvusvahelisi arengueesmärke toetav ning üldtunnustatud arengukoostöö põhimõtetest lähtuv doonorriik, kelle abi on partnerriikides oodatud ja nende arengule kasulik, kes on avatud koostööle ka teiste doonoritega ning kelle töö aitab otseselt saavutada kestliku arengu eesmärke.

2.2 Programmi mõõdikud

Mõõdik	Algtase	Sihttase 2021	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024
Võetud rahvusvahelised kohustused on täidetud (0,33% RKTst 2030. a) <i>Allikas: Välisministeerium</i>	0,15% ¹ (2019)	0,19%	0,21%	0,23%	0,25%
Eesti elanike toetus arengukoostööle <i>Allikas: Euro-baromeeter</i>	68% (2018); 70% (2019)	>= 68%	>= 68%	>= 68%	>= 68%

2.3 Programmi eelarve

	2021	2022	2023	2024
Arenghukoostöö ja humanitaarabi programm kokku				
Tulud (mln, €)	0,007	0,007	0,007	0,007
Kulud (mln, €)	15,002	14,749	14,775	14,785
Finantseerimistingimused (mln, €)	0,002	0,002	0,002	0,002
Meede: Arenghukoostöö ja humanitaarabi				
Tulud (mln, €)	0,007	0,007	0,007	0,007
Kulud (mln, €)	15,002	14,749	14,775	14,785
Finantseerimistingimused (mln, €)	0,002	0,002	0,002	0,002

3. Olukorra lühianalüüs

3.1 Valdtkonda mõjutavad tulevikusuundumused

Välispoliitika valdkonna kaardistamisel ning tegevuste kavandamisel on arvesse võetud välispoliitika arengukava 2030 ja Eesti 2035 protsessis analüüsitud tulevikusuundumusi:

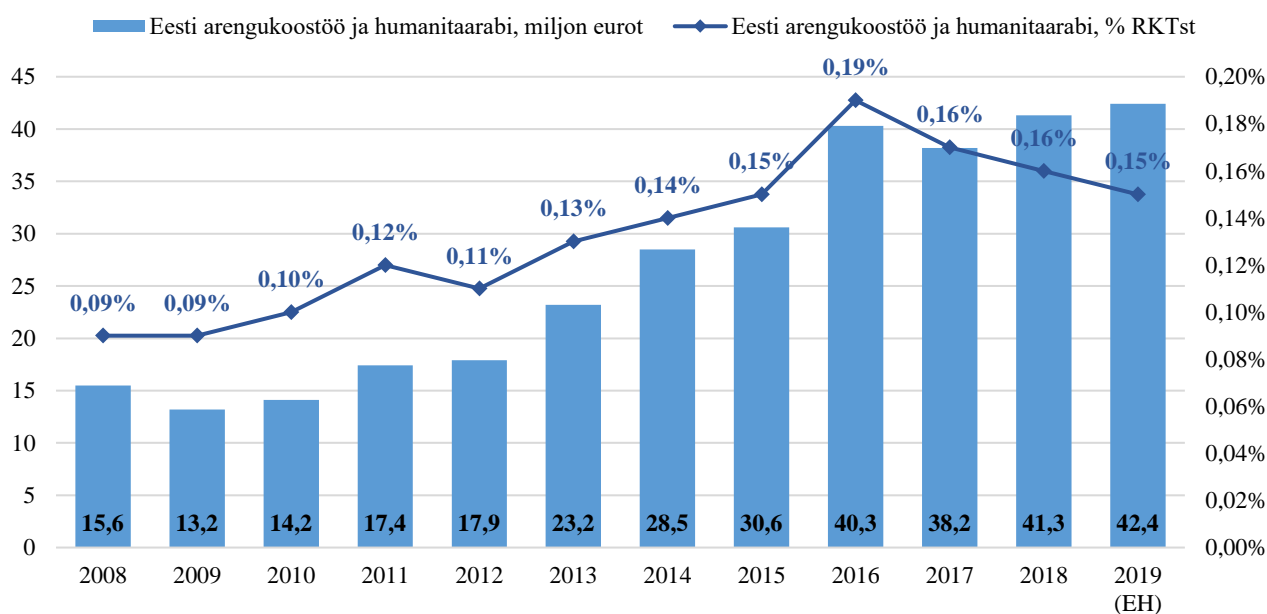
- vastuseis euroopalikule väärtusruumile on suurenemas;
- pinged rahvusvahelistes suhetes kasvavad (üleilmastumise mõjud, muutuva iseloomuga konfliktid, jõu kasutamine, radikaliseerumine, terrorism, majanduslik ebavõrdsus ja ebaseaduslik ränne);
- majanduse, innovatsiooni, tehnoloogia, tööstuse jm jõujooned maailmas on muutumas, esile tõusevad uued piirkonnad;
- läänemaailma rahvastik väheneb ja vananeb, suureneb ränne ning töökohtade mobiilsus;
- globaalne rahvastiku juurdekasv, tarbimise kasv ja piiratud loodusressursside suurem kasutus ning kliimamuutused seavad surve alla keskkonnale;
- tehnoloogia areng ja innovatsioon - uute tehnoloogiate ja digitaliseerumise osakaal majanduses suureneb.

¹ Täpsustatud algtaset. OECD DAC esialgses ametliku arengukoostöö mahu hinnangus RKT suhtes 2019. a (0,13%) ei kajastunud ligikaudu 4 miljoni euro suurune arengukoostöö otstarbeline makse Rahandusministeeriumilt Euroopa Komisjonile.

3.2 Olukorra kaardistus

Eesti arengukoostöö² eesmärk on aidata kaasa üleilmse vaesuse kaotamisele ja kestliku arengu eesmärkide saavutamisele. Eesti poolt teistele riikidele osutatava humanitaarabi³ eesmärk on päästa inimelusid ning abistada loodus- või inimtegevusest põhjustatud katastroofides kannatanuid, pöörates eelkõige tähelepanu kõige haavatavamatele elanikkonnarühmadele.

Välisministeeriumi arengukoostöö eelarve suurenemise aastatel on olnud võimalik kasvatada prioriteetsetes partnerriikides projektitegevuste mahtusid ning laiendada koostöötegevusi ka teistesse riikidesse. Samuti on Eesti suurendanud oma osakaalu, sõnaõigust ja mõjukust rahvusvahelistes arengukoostöö- ja humanitaarabipoliitikatega tegelevates organisatsioonides. Viimastel aastatel on Eesti ametlik arenguabi absoluutarvudes jäänud üldjoontes samale tasemele, kuid suhtena RKTsse langenud. (vt joonis 1), mistõttu ei ole Eesti liikunud lähemale eesmärgile toetada arengukoostöö- ja humanitaarabi 0,33% RKTst aastaks 2030 (EL Ministrite Nõukogus 25. mail 2005 ja 26. mail 2015 otsus).

Joonis 1. Eesti panus arengukoostöösse ja humanitaarabisse. EH – esialgne hinnang.

Allikas: Välisministeerium⁴

Lisaks AKHA programmi eelarvele panustab Välisministeerium arengukoostöösse ja humanitaarabisse tegevustega, mida rahastatakse Välispoliitika programmist (ennekõike tsiviilmissioonide ja valimisvaatlustega seotud kulud ning Poliitikaosakonna eraldised). Sellele summale lisandub iga-aastaselt teiste ministeeriumide panus arengukoostööle (ei ole kajastatud programmi eelarves).

Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi eesmärgid tegevusvaldkonniti perioodil 2016-2019⁵ olid:

- 1) kvaliteetse hariduse toetamine;
- 2) tervishoiu arendamise toetamine;
- 3) rahu ja stabiilsuse kindlustamine;
- 4) demokraatia arengu toetamine, hea valitsemistava juurutamine ning inimõiguste tagamine;
- 5) majandusarengu edendamine;
- 6) keskkonnasäästliku arengu soodustamine;

² Arengukoostöö (*development cooperation*) on arenguriigile arengukoostöö raames antav rahaline või materiaalne abi või oskusteave.

³ Humanitaarabi (*humanitarian aid*) on teisele riigile antav rahaline või materiaalne abi, mille eesmärk on päästa loodus- või inimtegevusest põhjustatud katastroofide ajal või nende järel inimelusid, kaitsta inimesi ja vähendada nende kannatusi ning tagada inimväärseks eluks hädavajalik; samuti abi, mis on mõeldud nimetatud olukordade ennetamiseks ja nendele reageerimiseks valmisoleku parandamiseks.

⁴ Täpsustatud 2018. a Eesti panuse mahtu, 41,1 miljonilt eurolt 41,3 miljoni euroni.

⁵ Arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2016-2020.

7) Eesti avalikkuse, eriti noorte teadlikkuse suurendamine arengukoostööst ja humanitaarabist ning üleilmsetest arenguprobleemidest.

Läbivalt kõigis valdkondades edendas Eesti võimalust mööda info- ja kommunikatsioonitehnoloogia laialdasemat rakendamist, pööras tähelepanu soolisele võrdõiguslikkusele ja panustas keskkonnasäästlikku arengusse. Eesti arengukoostöö on keskendunud prioriteetsetele partnerriikidele, milleks on Ukraina, Gruusia, Moldova, Valgevene ja Afganistan. ELiga assotsiatsioonilepingud sõlminud riikide puhul on Eesti põhitähelepanu pööranud EL-suunaliste reformide toetamisele. Valgevene puhul on olnud esmatähtis koostöö kodanikuühendustega - nende tegevuse toetamine ja võimestamine. Eesti arengukoostöö Afganistanis on keskendunud julgeolekule, haridusele ning naiste ja tüdrukute olukorra parandamisele. Lisaks idapartnerluse suunale on oluline pöörata rohkem tähelepanu arengukoostöö tegevustele Aafrikas, mh seoses EL-Aafrika partnerluse tähtsuse suurenemisega.

3.3 Hinnang seniste tegevuste tulemuslikkusele

- Arengukoostöö ja humanitaarabi on osa Eesti välis- ja julgeolekupoliitikast. Samuti on see osa riigisisest kriisireguleerimispoliitikast, mis hõlmab poliitika kujundamist ka elanikkonnakaitses EL suunal, mis omakorda on humanitaarabiga tihedalt seotud. Nii sisuline kui ka eelarveline vajadus arengukoostöö ja humanitaarabivaldkonna eesmärkide elluviimiseks, mõju kasvatamiseks ning rahvusvaheliste kohustuste täitmiseks on suurem kui RES piirmääras kavandatud.
- Suurema mõju saavutamiseks on senini õigustanud lähenemine, et keskendume selgetele prioriteetsetele valdkondadele ja partnerriikidele, seda on kavas jätkata.
 - Oluline on jätkuvalt keskenduda valdkondadele, milles Eestil on positiivne kuvand ja kogemus, et saavutada suuremat mõju.
 - Keskendumine idapartnerlusriikidele on ennast õigustanud, kuna see on taganud abi sihistatuse ja Eesti kogemuse jagamise.
- Aafrika etapiviisiline lisandumine on ennast õigustanud ning andnud lühikese ajaga positiivset tulemust. Aafrikas on suur huvi Eesti e-riigi lahendustele, mistõttu koostöö jätkamine sellel suunal on oluline.
- Vajadus lahendada üleilmseid väljakutseid (sh keskkonna- ja kliimaprobleemid, terrorism, vaesus, majanduslik ja sooline ebavõrdsus, ebaseaduslik ränne jne) suurendab vajadust tihedamaks suhtlemiseks Euroopa vahetute naabrite ja kaugemate riikidega ning nõuab Eesti suuremat panustamist arengukoostöösse ja humanitaarabisse.
- Tulenevalt Eesti elanike madalast toetusest arengukoostööle võrrelduna teiste ELi liikmesriikidega on oluline kriitiliselt üle vaadata tänaste teavitustegevuste sobilikkus ja tõhusus. Vaja on leida sobivad moodused, et tõsta ühiskonna teadlikkust arengukoostööst ja humanitaarabist, selle mõjust ning seostest välis- ja julgeolekupoliitika ning keskkonna- ja majanduspoliitikaga.
- 2019/2020. a uuringufirma Saar Poll poolt Välisministeeriumi tellimusel läbi viidud avaliku arvamuse uuring teadlikkusest välispoliitikast kajastas ühe teemana ka inimeste hoiakuid ja arusaamu arengukoostööst. Kogutud tagasiside põhjal on tulevikku vaatavalt soovitatav senisest enam tähelepanu pöörata tegevustele, mis ei tähenda riigile ega indiviidile otsest rahalist väljaminekut, vaid on pigem seotud informeeritud ja targa tarbijakäitumisega (nt *fair trade* märgisega kaupade ostmine) ja/või vabatahtlikuna panustamisega. Ühelt poolt ei osata neid tegevusi veel alati enda jaoks arengukoostöö osana mõtestada. Teisalt pakuvad aga just sedalaadi tegevused võimalust arengukoostööd laiemale avalikkusele tutvustada viisil, mis väldib andja-saaja rollide – so Eesti kulu, arenguriigi tulu – ühiskonda polariseerivat vastandamist.

4. Meetmed, tegevused ja teenused

Programmis on üks meede ning kaks programmitegevust (1. arengukoostöö poliitika kujundamine, elluviimine ja seire; 2. humanitaarabi poliitika kujundamine, elluviimine ja seire).

4.1 MEEDE 1: Arengukoostöö ja humanitaarabi

MEETME EESMÄRK: Arengukoostöö ning humanitaarabi mõju ja ulatuse kasv.

MEETME MÕÕDIK

Mõõdik	Algtase	Sihttase 2021	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024
--------	---------	------------------	------------------	------------------	------------------

Välise partnerite tagasiside keskmise hinnangu põhine üldistus arengukoostöö ja humanitaarabi tegevussuundadele kokku ⁶ <i>Allikas: Välisministeerium</i>	uuring viiakse läbi 2020. a	vastavuses	vastavuses	vastavuses	vastavuses
Projektidega kaetud prioriteetsete valdkondade arv ⁷ <i>Allikas: Välisministeerium</i>	täpsustub	täpsustub	täpsustub	täpsustub	täpsustub

Peamised väljakutsed, mille lahendamisele programm on suunatud

Sisuline vajadus arengukoostöö ja humanitaarabi kasvatamiseks. Viimastel aastatel on Eesti ametlik arenguabi (*Official Development Aid – ODA*) absoluutarvudes jäänud üldjoontes samale tasemele, suhtena RKTsse aga langenud. Samal ajal on arenguriikide väljakutsed kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks jätkuvalt aktuaalsed ning nende huvi ja valmisolek Eesti kogemusest õppida üha suurenenud.

Rahvusvaheliste kohustuste täitmine. Eesti on rahvusvaheliste kriteeriumide⁸ järgi kõrge sissetuleku ja väga kõrge inimarengu indeksiga riik. Sellest tulenevalt on Eestil moraalne kohustus, aga ka huvi anda panus üleilmse heaolu saavutamisesse, arvestades oma võimalusi ja järgides rahvusvahelisi kokkuleppeid.

Arengukoostöö kujundamise ja elluviimisega seotud osapoolte hulk nii avaliku, era- kui ka kolmanda sektori vaates on viimaste kümnendite jooksul oluliselt suurenenud. Arengukoostööga seotud organisatsioonide ringi laienemise suundumus tähendab mõjude hindamisel ja poliitikate kujundamisel nii Eestile kui ka teistele riikidele nii arenguvõimalusi aga ka ohtusid, millele on mh viidatud OECD 2005. a Pariisi Deklaratsioonis, 2008. a Accra Agendas, 2011. a Busani Deklaratsioonis ning Eesti Välispoliitika Instituudi 2019. a uuringus „Eesti mõju ja nähtavus Euroopa Liidus“. Ennekõike tuleb **vältida doonorite lõikes abi killustumist** (nn *aid fragmentation*) ja tagada, et piiratud abivahendid suunataks riikidesse, mis seda enim vajavad (nn *aid darlings and aid orphans* efekt). Nende globaalsete ja ka OECD poolt toonitatud väljakutsete taustal on eriti kriitiline, et **seni ei ole Eesti saanud kasutada kõiki võimalusi koostööks teiste doonoritega**. Mh vajab parendamist ELi erinevates programmides rahastuse taotlemise võimekus. Euroopa Liidu mestimise ja Taiexi programmides osalemiseks ei ole Eesti-sisene koordineerimine piisav, samuti on vajalik tösta ametkondade valmisolekut kaasamiseks ja võimekust projektivoorudes tulemuslikult osalemiseks. Oluline on pöörata ka suuremat tähelepanu organisatsioonide võimekuse tõstmisele ELi erinevatest rahastusinstrumentidest vahendite taotlemiseks.

Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi nähtavus rahvusvahelises kontekstis on tagasihoidlik, tulenevalt Eesti võimaluste piiratusest. Eesti väikeriigi staatus tähendab, et meie rahvusvaheline renomee arengukoostöö valdkonnas ei saa pineda vaid eraldatavate vahendite kasvu läbi. Kriitiline on otsida rahvusvahelisi koostöövõimalusi, mis võimendaks meie unikaalsete kompetentside – mh digilahendused, hea valitsemistava, e-riik, reformide läbiviimise kogemus – edasiandmist. Seeläbi saab toetada nii Eesti arengukoostöö rahvusvahelist nähtavust kui ka arengukoostöösse investeeritud vahendite tõhusust ja mõju.

Täiel määral ei ole saadud osaleda rahvusvaheliste poliitikate kujundamises ja reeglistiku arendamises. Kuivõrd selle valdkonna põhialused on sätestatud rahvusvaheliselt, on nende kujunemisel ja arenemisel oluline esindada järjepidevalt ja aktiivselt Eesti seisukohti.

Vajadus kaasata enam erasektorit arengukoostöö ja humanitaarabi elluviimisesse on rahvusvaheliselt suureks väljakutseks. Eestil on oluline sellealaste arengutega algusest peale kaasuda ja parimate praktikate

⁶Hinnangud 5-pallisel skaalal ankurpunktidega: -2 (esineb olulisi puudujääke), 0 (vastab ootustele), +2 (oluline edasimineku). Toome välja tagasiside keskmise hinnangu vastavuse tingimusele ≥ 0 . Tagasiside kogutakse aastaaruande protsessis.

⁷Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi prioriteetsed valdkonnad on: 1) demokraatia ja õigusriigi areng ning hea valitsemistava juurutamine, 2) kodanikuühiskonna edendamine, 3) kvaliteetne haridus, 4) majandusarengu toetamine, 5) kvaliteetne tervishoid ning 6) avalikkuse – eriti noorte – teadlikkus arengukoostöö ja humanitaarabi vajadusest. Mõõdik kirjeldab valdkondade arvu, mida vastaval aastal ellu viidud projektidega õnnestus katta. Prioriteetsed valdkonnad kirjeldatud detailsemalt programmi lk 7-8.

⁸Maailmapanga klassifikatsioon [<https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519>] ning ÜRO Arenguprogrammi klassifikatsioon [<http://hdr.undp.org/en/composite/HDI>].

eeskujul Eestile sobivaid lahendusi välja töötada. Seejuures tuleb esmajoones tähelepanu pöörata Eesti-sisesele teadlikkuse tõstmisele ja poliitikate sidususele.

Mõju ja tõhususe hindamise süsteem vajab täiustamist. Kõikjal maailmas on doonoritele väljakutseks tervikliku mõjude hindamise süsteemi rakendamine. Eelkõige on probleemiks koondmõju õiglane hindamine.

Partnerriigid vajavad jätkuvalt toetust, et edendada reforme ja viia ellu muudatusi. Eesti teeb koostööd riikidega, mis on selleks avatud ja kus meie abi on oodatud. Keskendume valdkondadele, milles Eesti on ise tulemuslikult tegutsenud.

Rakendussüsteemi piiratus ja valdkonna tõhusam koordineerimine ning projektide elluviijate vähenemine kogemus. Arengukoostöö ja humanitaarabi kujundamiseks ja elluviimiseks vajalik süsteem vajab edasiarendamist. On vaja tähelepanu pöörata kõigi osaliste arendamisele, teadmiste suurendamisele ja võimekuse tugevdamisele. Samuti on oluline suurendada arengukoostöö elluviijate haldussuutlikust, mh projektide juhtimise, eelarvestamise, raamatupidamise ja tulemuste hindamise vallas.

Teadlikkus ja toetus arengukoostööle on madal. Eesti oli 2018. a. Eurobaromeetri uuringu kohaselt ELi liikmesriikide seas arengukoostöö ja humanitaarabi teadlikkuse näitajate osas viimaste hulgas.⁹

Humanitaarkriiside paljus. Humanitaarkriiside rohkus ja nendega toimetulek on rahvusvahelisele kogukonnale järjest keerulisem. Üleilmse majanduse seisund on ebakindel ning kliimamuutuste ja ebavõrdsuse mõjud pingestavad ühiskondi ja pärsivad arengut. Eestil on välja arendatud rahvusvahelistele standarditele vastavad hädaolukordade reageerimisüksused ning vastav kiire käivitusmehhanism, kuid tegutsemiseks vajalik taustsüsteem vajab tõhustamist. Väljakutseks on EL elanikkonnakaitse mehhanismi ühisressursi kasutusse antud Eesti võimekuste kasutamine humanitaarabi eesmärkidel vajadusel ka väljaspool ELi otsustusmehhanismi. Elanikkonnakaitse, humanitaarabi ja arengukoostöö on komponendid, mis täiendavad teineteist turvalise elukeskkonna loomisel nii meie naabruskonnas kui ka kaugemal. Rahvusvaheliselt pööratakse üha enam tähelepanu humanitaarabi ja arengukoostöö sidususele, innovaatiliste lahenduste kasutuselevõtule ja ennetustegevustele.

COVID-19 pandeemia mõjutab ettearvamatus (nt pidevalt muutuvad reisi- ja riikidesse sisenemise piirangud) tõttu väga tugevalt arengukoostöö elluviimist ja humanitaarabi andmist. Järsult võib tekkida olukordi, kus juba varem tehtud plaanid on vaja ümber teha – juba alustatud või kavandamisjärgus olevaid projekte tuleb muuta või lõpetada – ning akuutsete vajaduste tekkimisel mujal sekkuda.

Paradoksaalselt võib COVID-19 Eesti arengukoostöö globaalset mõjukust suurendada. COVID-19 kriisi taustal on surve alla sattunud füüsilise kontakti vahendusel toimivate avalike teenuste osutamine. Epideemiaolukorraga seotud liikumispiirangute olukorras on toimekindlamad need ühiskonnad, mille digitaliseerituse aste on suurem. Arenguriike on tänases seisus aga iseloomustamas vähesem digilahenduste rakendamine avalikus sektoris. **Seega, uues normaalsuses on eriti väärtuslikuks osutumas Eesti unikaalsed kompetentsid digilahenduste ja e-riigi valdkondades.** Potentsiaali rakendamine eeldab senisest tihedamat koostööd eraettevõtetega. See on väljakutse, millega on arvestatud 2020.a koostatud **Aafrika strateegias**, mis mh toob sidustatult välja Eesti võimalused maailmajaos arengukoostöö ja välismajanduse suunal.

4.1.1 PROGRAMMI 1. TEGEVUS: Arengukoostöö poliitika kujundamine, elluviimine ja seire

PROGRAMMITEGEVUSE EESMÄRK: Aidata kaasa üleilmse vaesuse kaotamisele ja kestliku arengu eesmärkide saavutamisele, keskendudes arenguriikide majandusarengu ja heaolu edendamisel eelkõige demokraatia ja õigusriigi arengule, inimõiguste ja isikuvabaduste edendamisele, keskkonnasäästliku arengu toetamisele ja teistele sihtriigi vajadustele, pöörates läbivat tähelepanu e-lahendustele.

PROGRAMMITEGEVUSE MÕÕDIK

Mõõdik	Algtaase	Sihttaase 2021	Sihttaase 2022	Sihttaase 2023	Sihttaase 2024
Väliste partnerite tagasiside keskmise hinnangu põhine üldistus arengukoostöö tegevussuunas ¹⁰	täpsustub	vastavuses	vastavuses	vastavuses	vastavuses

⁹<http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/special/surveyky/2202>.

¹⁰ Hinnangud 5-pallisel skaalal ankurpunktidega: -2 (esineb olulisi puudujääke), 0 (vastab ootustele), +2 (oluline edasimineku). **Toome välja tagasiside keskmise hinnangu vastavuse tingimusele >= 0.** Mõõdiku aluseks olev ankeet kajastab ka mõju ja tõhususe kasvust lähtumist.

<i>Allikas: Välisministeerium</i>					
Monitoorimisvisiitide toimumine arengukoostöö prioriteetsetesse riikidesse (visiite) ¹¹ <i>Allikas: Välisministeerium</i>	1 (2019)	4	4	4	4
Kaasfinantseeringuga projektide arv <i>Allikas: Välisministeerium</i>	täpsustub	täpsustub	täpsustub	täpsustub	täpsustub
ÜRO fondidele, agentuuridele, programmidele eraldatud vahenditest vähemalt 30% on põhitoetused (Agenda 2030 eesmärke edendav <i>Funding Compact</i>). <i>Allikas: Välisministeerium/ÜRO</i>	35% (2019)	>= 30%	>= 30%	>= 30%	>= 30%

Programmitegevust toetavad teenused

TEENUS: Arengukoostöö poliitika kujundamine

Arengukoostöö poliitika kujundamine, vastavate arengudokumentide, tegevuskavade ja riigistrateegiate koostamine. Eesti huvide esindamine rahvusvahelistes organisatsioonides arengukoostöö küsimustes. Kohtumiste ja visiitide korraldamine.

TEENUS: Arengukoostöö rakendamine

Arengukoostöö poliitika elluviimine. Toetuste andmine (vastavalt kehtivatele õigusaktidele), sh erinevad taotlusvoorud, mikrofinantseering, rahvusvaheline koostöö.

Selleks, et arengukoostöö ja humanitaarabi mõju kasvaks – sh võetud rahvusvahelised kohustused (0,33% RKTst 2030. a) saaksid täidetud – kavandatakse järgnevaid tegevusi:

Eesti arengukoostöö kavandamine ja elluviimine keskendub prioriteetsetele valdkondadele, kus Eesti on ise tulemuslikult tegutsenud¹². Seejuures lähtutakse üleilmselt kokku lepitud kestliku arengu eesmärkidest (Tegevuskava 2030)¹³, Euroopa Liidu programmdokumentidest (sh Globalstrateegia, Arengukonsensus) ja muudest asjakohastest alustest. Eesti jaoks on oluline:

- 1) Aidata kaasa demokraatia ja õigusriigi arengule ning heade valitsemistavade juurutamisele;
- 2) Toetada kodanikuühiskonda ning kindlustada rahu ja stabiilsust;
- 3) Toetada kvaliteetse hariduse andmist;
- 4) Edendada majandusarengut;
- 5) Aidata kaasa tervishoiu arengule;
- 6) Suurendada avalikkuse, eriti noorte teadlikkust arengukoostööst ja humanitaarabist ning üleilmsetest arenguprobleemidest

Peame läbivalt oluliseks toetada keskkonnasäästlikku arengut, edendada soolist võrdõiguslikkust ning toetada laialdast info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutuselevõttu ja rakendamist.

Tihendame koostööd teiste doonoritega

- Tagame vajaliku kaasrahastuse rahvusvahelistes koostööprojektides osalemiseks.
- Kasutame aktiivsemalt Euroopa Liidu rahastusinstrumentide võimalusi, sh mestimise ja Taixi programme.
- Tihendame kahepoolset koostööd teiste rahvusvaheliste doonoritega.
- Toetame Eesti rakendajate võimekuse tõstmist, sh EL erinevates programmides rahastuse taotlemiseks vajaliku hindamisprotseduuri läbiviimisel.

Kujundame ELi ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide arengukoostöö poliitikat

¹¹ Eestil on kokku neli arengukoostöö prioriteetset sihtriiki.

¹² Arengukoostöö tegevustes lähtub Eesti OECD arenguabi komitee (DAC) poolt välja töötatud ametliku arenguabi kriteeriumidest.

¹³ https://riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/SA_eesti/saastva_arengu_tegevuskava_2030_uro_et.pdf.

- Osaleme aruteludel ja poliitikadokumentide koostamisel, keskendudes eelkõige järgmistele valdkondadele: info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT), poliitikate sidusus, abi tõhusus, sooline võrdõiguslikkus ja arengukoostööpoliitika parem sidustamine humanitaarabiga (*Humanitarian-Development Nexus*).
- Oleme aktiivsed ELi institutsioonides, töörühmades ja komiteedes.
- Toetame ÜRO kui ainsa universaalse ning legitiimse ülemaailmse arengukoostöösüsteemi toimimist, mille kaudu on võimalik suunata arenguprotsesse maailma vähim arenenud piirkondades. Nende seisukohtade eest seisame ÜRO 2. komitees.
- Osaleme Rahandusministeeriumi eestvedamisel arengukoostööd ellu viivate Maailmapanga ja Maailmapanga Grupi organisatsioonide töös, oleme aktiivsed Põhja- ja Baltimaid koondavas valijaskonnas. Valijaskonna kujundatud seisukohad on hääleks Maailmapanga nõukogus, mille kaudu mõjutatakse organisatsiooni poliitikat.
- Osaleme OECD arenguabi komitee (DAC) töös vaatlejana ja rakendame komitee poolt heaks kiidetud põhimõtteid Eesti arengukoostööpoliitikas. DACi töörühmade kohtumistel määratakse kindlaks rahvusvahelised arengu rahastamise põhimõtted.

Mõju ja tõhususe hindamise süsteem

- Töötame välja ja rakendame terviklikku mõju ja tõhususe hindamise süsteemi.

Arengukoostöö rakendamine

- Eraldame arengukoostöö poliitika kujundamise ning rakendamise haldamise. Kasvavate väljakutsete ja mahtudega toimetulemiseks eraldame arengukoostöö ja humanitaarabi poliitika kujundamise ning rakendamise ning loome rakendamiseks 2021. aastast arengukoostöö agentuuri. Samuti võimaldab agentuuri asutamine vastavat sertifitseerimist ning võimekust välisrahastuse kaasamiseks.

Eesti arengukoostöö poliitikate kujundamise, rakendamise haldamise ja elluviimise süsteem toimib eesmärgipäraselt ja kulutõhusalt, võttes arvesse rahvusvahelist praktikat.

Selleks, et partnerriikide areng oleks jätkusuutlik, kavandatakse järgnevaid tegevusi:

Eesti arengukoostöö keskendub prioriteetsetele sihtriikidele ning arvestab välispoliitilisi arenguid uute partnerite määramisel¹⁴.

Prioriteetsete partnerriikide valikul lähtutakse sellest, et Eesti kogemuse edasiandmine oleks väärtuslik ja oodatud, pidades oluliseks erinevate valdkondade sünergia. Erilist tähelepanu pööratakse poliitikate sidususele. Eesti keskendub sihtriikidele, mille arengusse saame panustada kõige tõhusamalt, arvestades nii sihtriigi vajadusi, Eesti võimekust kui ka vastastikuseid ja rahvusvahelisi poliitilisi ning majanduslikke arenguid.

- Tegutseme riigipõhiste strateegiadokumentide alusel idapartnerlusriikidele suunatud tegevuste järjepidevuse tagamiseks ja edasiarendamiseks.
- Koostame tervikliku Aafrika-suunalise tegevuskava, mis tuleneb välispoliitilistest arengutest ning Euroopa ja Aafrika partnerluse edendamiseks.
- Jätkame Eesti välispoliitilistest eesmärkidest ja rahvusvahelistest kokkulepetest tulenevalt paindlikku reageerimist ka teiste arenguriikide vajadustele, sh vähim arenenud ja konfliktijärgsed riigid, arenevad saareriigid ja merepiirita arenevad riigid.

Selleks, et Eesti elanike toetus arengukoostööle kasvaks, kavandatakse järgnevaid tegevusi:

Ühiskonna suhtumine arengukoostöösse ja kestliku arengu eesmärkide saavutamisele kaasaaitamisesse on toetav.

Arengukoostööd ja humanitaarabi käsitlev ühiskondlik teavitus ja maailmaharidus koolides suurendavad inimeste teadlikkust üleilmsete probleemide mitmekesisusest ja nende tekkimise põhjustest. Need aitavad paremini mõista meid ümbritsevat maailma ja loovad võimalusi toimuvaga suhestuda (näiteks vabatahtliku töö kaudu).

- Tõstame partnerite arengukoostöö ja humanitaarabi ning üleilmsete arenguprobleemide alase teavitustegevuse võimekust, et toetada ühiskonna teadlikkuse kasvu arengukoostöö ja humanitaarabi olulisusest.
- Jätkame maailmahariduse edendamise toetamist Eestis koostöös HTMga.
- Toetame vabatahtlike lähetamist arengumaadesse.

4.1.2 PROGRAMMI 2. TEGEVUS: Humanitaarabi poliitika kujundamine, elluviimine ja seire

PROGRAMMITEGEVUSE EESMÄRK: Humanitaarabi eesmärk on päästa inimesid ning abistada loodus- või inimtegevusest põhjustatud katastroofides kannatanuid, pöörates eelkõige tähelepanu kõige haavatavamatele elanikkonnarühmadele.

¹⁴ Arengu- ja humanitaarabi saab anda vaid OECD arenguabi komitee poolt abikõlblikuks tunnustatud riikidele.

PROGRAMMITEGEVUSE MÕÕDIKUD

Mõõdik	Algtase (2019)	Sihittase 2021	Sihittase 2022	Sihittase 2023	Sihittase 2024
Ennetuse osakaal humanitaarabist <i>Allikas: Välisministeerium</i>	8% ¹⁵	suureneb	suureneb	suureneb	suureneb
Välise partnerite tagasiside hinnangu keskmise põhine üldistus humanitaarabi tegevussuunas ¹⁶ <i>Allikas: Välisministeerium</i>	täpsustub	vastavuses	vastavuses	vastavuses	vastavuses

Programmitegevust toetavad teenused

TEENUS: Humanitaarabi poliitika kujundamine

Humanitaarabi poliitika kujundamine, vastavate arengudokumentide, tegevuskavade koostamine. Eesti huvide esindamine rahvusvahelistes organisatsioonides humanitaarabi küsimustes. Kohtumiste ja visiitide korraldamine.

Humanitaarabi poliitika kujundamise teenusega seotud peamised tegevused on järgnevad:

- Kujundame ELi ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide humanitaarabi poliitikat.
- Osaleme aruteludel ja poliitikadokumentide koostamisel keskendudes eelkõige järgmistele valdkondadele: rahvusvaheline humanitaarõigus, humanitaartöötajate kaitse, humanitaarinnovatsioon, vajaduste hindamise süsteemi tõhustamine (sh kasutades innovaatilisi IKT lahendusi), poliitikate sidusus, abi tõhusus, sooline võrdõiguslikkus, humanitaarabi sidustamine arengukoostööpoliitikaga (*Humanitarian-Development Nexus*).
- Toetame ÜRO kui ainsa universaalse ning legitiimse ülemaailmse humanitaarabi süsteemi toimimist, mille kaudu on võimalik suunata protsesse maailma vähim arenenud piirkondades. Nende seisukohtade eest seisame ÜRO 3. komitees.
- Toetame Rahvusvahelise Punase Risti Komitee kui rahvusvahelise humanitaarõiguse ja Genfi konventsioonide looja tegevust ja põhimõtteid.

TEENUS: Humanitaarabi elluviimine

Humanitaarabi elluviimine. Loodus- või inimtegevusest põhjustatud katastroofidele ja kriisidele reageerimine vastavalt rahvusvaheliselt kokku lepitud reeglitele, arvestades Eesti võimekust. Toetame ka humanitaarabi elluviimise arengut edendades ekspertide kaasamist täites rahvusvahelistes kriisisituatsioonides humanitaarabi koordineerija või abi andja rolli.

Humanitaarabi elluviimise teenusega seotud peamised tegevused on järgnevad:

Lähtume humanitaarabi poliitika kujundamisel ja andmisel rahvusvaheliselt kokku lepitud põhimõtetest, milleks on inimlikkus, erapooletus, sõltumatus ja neutraalsus (vt täpsemalt lisas 2)

- Pöörame tähelepanu akuutsetele ja pikaajalistele kriisidele. Abistamisotsuse teeme iga kriisi korral eraldi, võttes arvesse kohapealseid vajadusi, konkreetset abipalvet ning valmisolekut soovitud abi pakkuda.
- Tugevdame võimekust humanitaarkriisidele reageerida. Peame oluliseks edendada rahvusvahelist humanitaarabi printsiipe järgivat koordinatsiooni, seda ka erinevate militaar- ja tsiviilinstiitutsioonide vahel, mis võimaldab parimal viisil ühendada päästetööd, hädaabi, esmased taastamistööd ja

¹⁵ Täpsustatud algtaset võrdluses 2018.a programmiga.

¹⁶ Hinnangud 5-pallisel skaalal ankurpunktidega: -2 (esineb olulisi puudujääke), 0 (vastab ootustele), +2 (oluline edasimineku). Toome välja tagasiside keskmise hinnangu vastavuse tingimusele ≥ 0 . Mõõdiku aluseks olev ankeet kajastab ka mõju ja tõhususe kasvust lähtumist.

arengukoostöö ning toetada sihtriigi jätkusuutlikku arengut. Sh toetame Eesti panust ÜRO rahuvalve tegevusse ning tsiviilmissioonides koordineeritult ning koostöös kõigi asjaomaste ametkondadega.

- Aitame välja töötada innovaatilisi lahendusi humanitaarabi andmiseks keskendudes kolmele põhisuunale, milleks on: loodus- või inimtegevustest põhjustatud katastroofides kannatanute päästmine ja abistamine; esmane taastamistöö ja ülesehitus; katastroofide ennetamine ja nendeks valmisoleku suurendamine.
- Euroopa Liidu raames peame esmatähtsaks ELi humanitaarabi sidumist nii elanikkonnakaitse- kui ka arengukoostööpoliitikaga ning toetame ELi liikmesriikide ühtset kriisidele reageerimist ja koordinatsiooni ELi elanikkonnakaitse mehhanismi kaudu.
- Humanitaarabi valdkonnas on Eesti keskendunud hea humanitaardoonorluse edendamisele; Eesti on ÜRO humanitaarasjade koordineerimise ameti (OCHA) doonorite toetusrühma liige ja ÜRO pagulaste ülemvoliniku ameti (UNHCR) täitevnõukogu liige.

Suurendame ennetuse osakaalu humanitaarabi andmisel. Eraldi tähelepanu pöörame kõige haavatavamate ühiskonnarühmade – naised, lapsed, seksuaalvägivalla ohvrid, sisepõgenikud ja pagulased – abistamisele, arvestades nende sugu, vanust ja tervises seisundit.

Humanitaarabi andmise tõhustamine

- Koostöös partneritega töötame välja ühtse koostööskeemi.
- Toetame Eesti humanitaarabi organisatsioonide võimekuse kasvatamist.
- Osaleme aktiivselt rahvusvaheliste organisatsioonide töös, sh õppuste ja koolituste korraldamine.

5. Programmi juhtimiskorraldus

Programmis on üks meede. Programmi eest vastutab välismajanduspoliitika ja arengukoostöö asekancler. Programmi elluviimise eest vastutab välisministeerium koos välisesindustega ning meetme elluviimisesse panustavad ka teised ametkonnad, omavalitsusüksused, kodanikuühiskonna ja erasektori esindajad ning rahvusvahelised partnerid.

Tulevikku vaatavaks sihiks on suurendada **valdkondlikku ühist juhtimist ja koos planeerimist**, mis aitaks ennekõike kaasa arengukoostöö ja humanitaarabi valdkondliku koordinatsiooni suurendamisele ja olemasolevate ressursside mõjusamale ja tõhusamale kasutamisele. Täpsem metoodika, kuidas eesmärki tegevuspõhise riigieelarve (TERE) ning strateegilise planeerimise ja tulemusaruandluse metoodikas teostada on Rahandusministeeriumiga läbirääkimisel.

2020. a mais toimusid virtuaalselt konsultatsioonid OECD DACi valdkonnaekspertide ja Välisministeeriumi välismajanduse osakonna arengukoostöö ja humanitaarabi büroo vahel, et OECD DAC-i kogemusele ja olemasolevale maailma paremale praktikale tuginedes täiendada Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi süsteemi. OECD-ga on sõlmitud edasist tegevuskava täpsustav raamleping toetamiseks mh Eesti arengukoostöö seire- ja hindamissüsteemi (M&E) arendamist. Ettevaatavalt võib seega muutuda olemasolevas programmiversioonis kirjeldatud valdkonna tegevuse tulemuslikkuse hindamiseks kasutatav metoodika ja mõõdikute loend.

Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi valdkonna strateegilise kavandamise, elluviimise ja eri osaliste tegevuse koordineerimise eest vastutab Välisministeerium järgmiselt:

- töötab koos teiste asutuste ja organisatsioonidega välja arengukoostöö ja humanitaarabi poliitika suunad;
- peab aktiivset poliitilist dialoogi partnerriikidega;
- töötab välja koostöövaldkonnad lähtuvalt partnerriigi vajadustest ja prioriteetidest ning Eesti võimalustest;
- esindab Eestit ja Eesti arengukoostöö ning humanitaarabi seisukohti rahvusvahelisel tasandil, sealhulgas Välisministeeriumi vastutusalasse kuuluvates rahvusvahelistes organisatsioonides, foorumites ja meedias;
- hindab ja vajaduse korral uuendab kahepoolse arengukoostöö ja humanitaarabi elluviimise süsteemi;
- suhtleb teiste doonoritega nii partnerriigi tasandil kui ka rahvusvaheliselt ning valmistab nendega ette kahe- või mitmepoolseid koostööprojekte;
- suhtleb rahvusvaheliste organisatsioonidega ning vajadusel sõlmib partnerlusleppeid;

- teavitab ja kaasab arengukoostöö ja humanitaarabi elluviimisesse asjakohaseid institutsioone, ministeeriume, riigiasutusi, kodanikuühiskonda ja erasektorit.

Välisministeeriumi juhtida on ministeeriumidevaheline arengukoostöö komisjon, kuhu kuuluvad alaliste liikmetena peale Välisministeeriumi ka teiste valdkonna seisukohalt olulisemate ministeeriumide (Haridus- ja Teadusministeeriumi, Justiitsministeeriumi, Keskkonnaministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Maaeluministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Siseministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi) esindajad ning mille töösse on kaasatud kodanikuühenduste esindajad. Komisjoni töö eesmärk on tagada Eesti arengukoostööprojektide hea kvaliteet, kaasates teiste riigiasutuste ja kodanikuühiskonna oskusteavet. Hinnatakse nii projektide vajalikkust ja mõju kui ka nende tehnilist teostatavust.

Programm „Arengukoostöö- ja humanitaarabi“ on seotud järgmiste tulemusvaldkondade ja vastavate programmidega:

- Riigikaitse tulemusvaldkonna programm „Riigikaitse“.
- Ettevõtluse tulemusvaldkonna programm „Konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond“.
- Infoühiskonna tulemusvaldkonna E-riigi ja sideturu arendamise programm ja Küberturvalisuse programm.
- Siseturvalisuse tulemusvaldkonna Siseturvalisuse ja Tõhusa päästevõimekuse tagamise programmid.
- Teaduse tulemusvaldkonna Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni programm.
- Hariduse tulemusvaldkonna Digipöörde, Tööturu ja õppe tihedama seostamise, Üldharidus-, Kutseharidus-, Kõrgharidus-, Täiskasvanuhariduse, Noortevaldkonna programm.
- Keskkonna tulemusvaldkonna Keskkonna kasutuse ja kaitse programm.
- Riigivalitsemise tulemusvaldkonna Riigi rahanduse, Halduspoliitika, Regionaalpoliitika ja Finantspoliitika programmid.
- Regionaalarengu ja maaelu tulemusvaldkonna Põllumajanduse ja maaelu programm.
- Õiguskorra tulemusvaldkonna Usaldusväärse ja tulemusliku ühiskonna programm.

Programmi seire toimub vähemalt kord aastas, mil tehakse andmete jooksev üle vaatamine ning täiendamine. Programmi täitmise kohta antakse aru igal aastal (so tulemusaruande) valdkonna tulemusaruande koosseisus.

Programmi aluseks olevate strateegiliste dokumentide koostamisel on ulatuslikult konsulteeritud partneritega nii teistest avaliku sektori organisatsioonidest kui ka era- ja mittetulundussektorist, täpsemalt: kõik ministeeriumid, Riigikantselei, MTÜ Arengukoostöö Ümarlaud, SA E-riigi Akadeemia, SA Eesti Idapartnerluse Keskus, MTÜ Mondo, MTÜ Vabauhenduste Liit, Päästeamet ja humanitaarabi eksperdid.

LISAD

1. Ülevaade prioriteetsetest partnerriikidest ning koostööst nendega.
2. Lisainformatsioon arengukoostöö ja humanitaarabi kohta.

LISA 1. Prioriteetsed partnerriigid ja koostöö

GRUUSIA

Eesti on Gruusiat toetanud alates 2000. aastast, seejuures on Gruusia olnud Eesti kahepoolse arengukoostöö üks prioriteetsetest sihtriikidest alates 2006. aastast. Eesti toetab Gruusia lõimumist ELiga ning on valmis pakkuma abi assotsiatsiooni- ja vabakaubanduslepingu rakendamise hõlbustamiseks. Välja on töötatud Eesti – Gruusia arengukoostöö maastrateegia, mis kajastab Gruusia vajadusi ja arengustrateegiaid ning määrab kindlaks arengusuunad ja valdkonnad, milles Eesti saab pakkuda lisaväärtust.

MOLDOVA

Eesti on toetanud Moldova arengukoostööprojekte alates 2000. aastast, seejuures on Moldova olnud Eesti kahepoolse arengukoostöö üks prioriteetsetest sihtriikidest alates 2006. aastast. Eesti toetab Moldova lähenemist ELile ja on valmis pakkuma abi assotsiatsioonilepingu rakendamiseks Moldovas. Välja on töötatud Eesti - Moldova arengukoostöö maastrateegia, mis kajastab Moldova vajadusi ning määrab kindlaks arengusuunad ja valdkonnad, milles Eesti saab pakkuda lisaväärtust.

UKRAINA

Ukraina on olnud üks Eesti arengukoostöö prioriteetsetest sihtriikidest alates 2006. aastast. Eesti toetab 2014. aastal EL-Ukraina assotsiatsioonilepingus kokku lepitud ning 2017. aastal lõplikult jõustunud reformikava elluviimist ning eelkõige demokraatia arengu ja riigistruktuuride tugevdamist, sealhulgas korruptsioonivastast võitlust edendavat tegevust, samuti e-valitsemist ja IKT lahenduste juurutamist. Lisaks jätkatakse valdkondades, kus Eesti on juba varem Ukrainaga koostööd alustanud: regionaalareng, kestlik majandusareng, haridussüsteemi tõhustamine ning kodanikuühiskonna jõustamine. Tegevuse planeerimisel tuleb lähtuda asjaolust, et riigis on alates 2014. aastast käimas sõjaline konflikt. Seetõttu tuleb lähiaastatel arvestada jätkuvalt humanitaarolukorra leevendamise ja võimalusega panustada Ukraina taastus- ja ülesehitustöödesse nii kahe- kui ka mitmepoolselt. Ukraina suunalise arengukoostöö pikaajaliseks planeerimiseks on koostatud Ukraina maastrateegia.

AFGANISTAN

Afganistan on olnud alates 2006. aastast üks Eesti kahepoolse arengukoostöö olulisemaid sihtriike, kuhu Eesti on panustanud nii rahvusvaheliste organisatsioonide kui ka kahepoolse koostöö kaudu. Valdkondadest on Eesti arengukoostöö Afganistanis keskendunud julgeolekule, haridusele ning naiste ja tüdrukute olukorra parandamisele.

VALGEVENE

Valgevene on Eesti arengukoostöö prioriteetriigiks alates 2011. aastast ning on oluline jätkata Valgevene kui EL idapartnerlusriigi toetamist oma kogemuse jagamise kaudu neis valdkondades, kus ise tugevad oleme. Eesti jaoks on esmatähtsaks kodanikuühiskonna edendamine, seda nii kahepoolselt kui mitmepoolses koostöös.

TEISED PARTNERRIIGID

Lähtudes Eesti välispoliitilistest eesmärkidest ja rahvusvahelistest kokkulepetest panustada rohkem arengukoostöö vahendeid haavatavatesse riikidesse, jätkab Eesti paindlikku reageerimist ka teiste riikide, sh vähimarenenud ja konfliktijärgsete riikide, arenevate saareriikide ja merepiirita arenevate riikide vajadustele valdkondades, kus Eestil on pakkuda selge lisandväärtus. Sellise koostöö korral eelistatakse Aafrika, Lähis-Ida ja Kesk-Aasia piirkonda ning arvestatakse välispoliitilisi arenguid ning Euroopa ja Aafrika partnerluse edendamist.

LISA 2. Lisainformatsioon arengukoostöö ja humanitaarabi kohta

Arengukoostöö ja humanitaarabi õiguslikud alused ja koostöö

Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi alusdokument on Riigikogus 15. jaanuaril 2003.a heaks kiidetud **“Eesti arengukoostöö põhimõtted”**. Dokumendis määratakse kindlaks Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi üldised eesmärgid ja alused nende elluviimiseks. Vabariigi Valitsuse seadus ja välissuhtlemisseadus sätestavad täpsemalt arengukoostöö ja humanitaarabi andmise mehhanismid ning ka **Välisministeeriumi juhtrolli arengukoostöö kavandamisel**, elluviimisel ja sellekohase poliitika koordineerimisel. Välisministeeriumi põhimääruse kohaselt kavandab ministeerium oma pädevuse piires koos sihtriikide, rahvusvaheliste organisatsioonide ja teiste doonoritega arengu- ja humanitaarabi programme; korraldab koos asjaomaste asutuste ja isikutega arengu- ja humanitaarabi andmist; töötab koos asjaomaste ministeeriumidega välja arengukoostöö ja humanitaarabi poliitika ning viib seda oma pädevuse kohaselt ellu.

Arengukoostöö ja humanitaarabi elluviimist reguleerib Vabariigi Valitsuse 21. jaanuari 2010.a määrus „Arengu- ja humanitaarabi andmise tingimused ja kord”. Määrus näeb muu hulgas ette projektide leidmiseks taotlusvoorude korraldamise, üksikasjalikumad abi andmise tingimused, toetuse ja omafinantseeringu piirmäärad, kehtestab projektide hindamiskriteeriumid, menetluse protseduurireeglid, abikõlblikkuse ja toetuse kasutamise tingimused ning rahastaja ja toetuse saajate kohustused ja õigused.

Humanitaarabi operatiivsusest lähtuvalt teeb Eesti koostööd rahvusvaheliste organisatsioonide ja võimaluse korral otse katastroofi piirkondadega. 2010.a jõustunud päästeseadus, 2011.a jõustunud tsiviilmissioonide seadus ning 2015.a uuendatud kiireloomulise rahvusvahelise abi kord reguleerivad Eesti päästemeeskonna moodulite või selle liikmete lähetamist päästetöödele katastroofi piirkondadesse. Humanitaarabi andmise otsustab ja selle koordineerimise eest vastutab Välisministeerium. Kuna suurõnnetusteks valmisolek ja nendele reageerimine hõlmab peamiselt elanikkonnakaitse valdkonda, on Eestis katastroofiennetuse teemal eestvedajaks Siseministeerium. Riigisiselt teeb Välisministeerium koostööd Siseministeeriumi, Päästeameti, Terviseameti ning Eesti vabauhendustega. Päästemeeskonna ulatuslikumad missioonid on lähetatud valitsuse otsusega.

Välisministeeriumi eelarves olevatest arengukoostöö ja humanitaarabi vahenditest rahastatavate tegevuste (arengukoostööprojektide) vastavust välispoliitika arengukava ning programmi eesmärkidele ja nende tulemuslikkust hindab arengukoostöö komisjon kooskõlas õigusaktidega.

Teiste ministeeriumide tegevuste osas toimub Välisministeeriumiga koostöö ja infovahetus. Välisministeerium koostab igal aastal riigisiselt kogutud andmete põhjal OECD arengukoostöö komitee (DAC) meetodika kohaselt ülevaate ametlikust arenguabist¹⁷ ning esitab selle OECD DAC-le.

ÜRO kestliku arengu eesmärgid aastaks 2030

1. Kaotada kõikjal vaesus
2. Kaotada näljahäda, parandada toitumust ja edendada kestlikku põllumajandust
3. Võimaldada kõigile tervislik elu ja parandada heaolu
4. Tagada kõigile kvaliteetne haridus ja elukestvad õppimisvõimalused
5. Saavutada sooline võrdõiguslikkus, suurendada naiste ja tüdrukute õiguseid
6. Tagada kõigile ligipääs veele, vee säästev kasutamine ja korralikud sanitaaringimused
7. Tagada kõigile taskukohane, töökindel, jätkusuutlik ja nüüdisaegne energiateenus
8. Edendada püsivat, kaasavat ja kestlikku majanduskasvu, tagada täielik ja tulemuslik tööhõive ning rahuldav töö kõigile
9. Ehitada välja kestlik taristu, edendada kaasavat ja kestlikku tööstust ning tugevdada innovatsiooni
10. Vähendada ebavõrdsust riigisiselt ja riikide vahel
11. Muuta linnad ja inimasumid kaasavaks, ohutuks ja kestlikuks

¹⁷ Ametliku arenguabi näitaja väljendab selle osatähtsust rahvamajanduse kogutulust. Ametliku arenguabina käsitatakse riiklikku abi, mida antakse arengumaadele, et edendada nende majandusarengut ja suurendada ühiskonna heaolu. Ametlik arenguabi hõlmab toetusi, sooduslaene, mille soodustuselement on vähemalt 25% kogusummast, ja tehnilist abi, mida doonorriik osutab abisaajale otse (kahepoolne koostöö) või rahvusvaheliste organisatsioonide, nagu näiteks ÜRO või Maailmapanga kaudu (mitmepoolne koostöö). Ametliku arenguabi hulka ei arvestata abi, mis antakse sõjalisel eesmärgil. Ametlikku arenguabi saavad riigid, mis on OECD arengumaade ja -piirkondade nimistus. Nimistu andmeid ajakohastatakse regulaarselt. Praegu kuulub sinna üle 150 riigi ja piirkonna, kus aastane sissetulek elaniku kohta on alla 12 726 USA dollarit. Pikaajaline eesmärk on, et arenenud riigid kasutaksid 0,7% oma rahvamajanduse kogutulust ametliku arenguabina.

12. Edendada säästvat tarbimist ja tootmist
13. Kiiresti kokku leppida kliimamuutuste ja nende mõjude vastu võitlemise meetmed *
14. Kaitsta ja kasutada säästvalt ookeane, meresid ja mereressursse, et tagada nende jätkusuutlik areng
15. Kaitsta maa ökosüsteeme ning edendada nende jätkusuutlikku kasutamist ja metsade säästlikku majandamist, peatada kõrbestumine, maa seisundi halvenemine ja bioloogilise mitmekesisuse hävinemine
16. Edendada rahumeelseid ja kaasavaid ühiskondi ning tõhusaid ja võimekaid institutsioone, tagada kõigile ligipääs õigustmõistmisele kõigil tasanditel
17. Suurendada vahendeid ning üleilmset koostööd kestliku arengu põhimõtete rakendamiseks.

KESTLIKU ARENGU EESMÄRGID

Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi üldised põhimõtted

Väärtuspõhisus

Eesti arengukoostöös peetakse läbivalt silmas inimõiguste tagamist ja keskkonnasäästlikkust. Arengukoostöö tulemuslikkuse ja kestlikkuse eesmärgil peab Eesti oluliseks järgida kõigis arengukoostöö ja humanitaarabi tegevustes naiste võimendamise ja sooliselt võrdse lähenemise põhimõtet.

Lähtumine partnerlusest ja partnerriigist

Eesti lähtub üldisest põhimõttest, et oma arengu eest vastutab ennekõike iga riik ise. Saavutamaks kestlike tulemusi ning tagamaks selleks vajalik partnerriigi vastutus ja motiveeritus, lähtub Eesti arengukoostöö partnerriigi vajadustest, prioriteetidest ja arengustrateegiast. Samas arvestab Eesti koostöö planeerimisel ka enda prioriteete ja võimalusi. Partnerriigi ühiskonna suurema kaasatuse saavutamiseks soovib Eesti teha arengukoostöö kavandamisel, elluviimisel ja hindamisel laiapõhjalist koostööd lisaks

valitsussektorile ka kodanikuühiskonna ja erasektoriga. Humanitaarabi andmisel lähtume hea doonorluse põhimõttest, mille järgi võetakse aluseks partnerriigi vajadused ja abipalved.

Lähtumine pikaajalistest eesmärkidest ja tulemustest

Et saavutada kestvaid tulemusi ning partnerriigi vastutust ja kaasatust, lähtub Eesti projektide kavandamisel ja hindamisel projektiülestest eesmärkidest. Eesti seob parimal moel arengukoostööprojektid partnerriigi tasandil pikemaajaliste eesmärkide ja programmidega ning arendab võimaluse korral prioriteetsetes sektorites pikaajalist, eri tasandeid ja institutsioone hõlmavat koostööd. Sisuline info Eesti arengukoostöö tegevuste kohta on avalikult kättesaadav arengukoostöö ja humanitaarabi andmebaasi kaudu.¹⁸

Tõhus koordineerimine ja täiendavus

Abi tõhusus sõltub sihtriigi ning doonorite koostööst erinevate huvide ja eesmärkide ühitamisel. Tegevuse ühtlustamiseks osaleb Eesti võimalust mööda koostöö ühtlustamise formaatides, toetades partnerriigi juhtrolli.

Humanitaarabi aluspõhimõtted

Humanitaarabipoliitika lähtub Eesti Rahvusvahelise Punase Risti ja Punase Poolkuu Föderatsiooni põhikirjas ning ÜRO Peaassamblee resolutsioonis 46/182 kindlaks määratud humanitaarabi andmise põhimõtetest.

1. Inimlikkus – inimkonda tuleb kohelda inimlikult igas olukorras, päästes inimeste elusid ning leevendades kannatusi üksikisiku õigusi austades. Erilist tähelepanu tuleb pöörata elanikkonna kõige haavatavamatele rühmadele.
2. Erapooletus – humanitaarabi andmine peab olema erapooletu ning selle andmise aluseks ei tohi olla kodakondsus, rass, usutunnistus ega poliitilised vaated. Abi andmisel lähtutakse vajaduspõhisusest.
3. Sõltumatus – humanitaarabiorganisatsioonid peavad esitama ja rakendama oma meetmeid valitsuse muust poliitikast ja meetmetest sõltumatult.
4. Neutraalsus – vaenutegevuse korral ei eelistata üht poolt ning ei osaleta poliitilistes, rassilistes, ideoloogilistes ega usuga seotud vastuoludes.

¹⁸ <https://rakendused.vm.ee/akta/index.php>